

Kalatalousbarometri 2011: yritysten taloudelliset näkymät

Anssi Ahvonen, Asmo Honkanen ja Jyrki Holopainen

RIISTA - JA KALATALOUS
TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ

5/2011

RIISTA- JA KALATALOUS

TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ

5 / 2 0 1 1

Kalatalousbarometri 2011: yritysten taloudelliset näkymät

Anssi Ahvonen, Asmo Honkanen ja Jyrki Holopainen

Julkaisija:
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Helsinki 2011

Kannen kuvat: ProKala, Taija Pöntinen

Julkaisujen myynti:
[www.rktl.fi /julkaisut](http://www.rktl.fi/julkaisut)
[www.juvenes.fi /verkkokauppa](http://www.juvenes.fi/verkkokauppa)

Pdf-julkaisu verkossa:
[www.rktl.fi /julkaisut/](http://www.rktl.fi/julkaisut/)
ISBN 978-951-776-831-3 (Painettu)
ISBN 978-951-776-832-0 (Verkkojulkaisu)

ISSN-L 1799-4748
ISSN 1796-8887 (Painettu)
ISSN 1796-8895 (Verkkojulkaisu)

Painopaikka: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Sisällys

Tiivistelmä	4
Sammandrag	5
Abstract	6
1. Johdanto.....	7
2. Suhdanteet helmikuussa 2011.....	8
2.1 Kalatalouselinkeino	8
2.2 Kalastus.....	10
2.3 Kalanviljely	13
2.4 Kalanjalostus	15
2.5 Kalan tukkukauppa.....	18
2.6 Kalan vähittäiskauppa	21
3. Tutkimusmenetelmä	23
3.1 Perusjoukko ja otos	23
3.2 Tiedonkeruujärjestelmä.....	24
3.3 Aineiston käsittely ja esitystavat.....	24
3.4 Tulosten luotettavuus	26
Viitteet.....	26

Tiivistelmä

Julkaisussa tarkastellaan kalatalouselinkeinon kehitystä ja taloudellisia näkymiä helmikuussa 2011. Yrityksiltä on tiedusteltu arviota muun muassa yleisestä taloudellisesta tilanteesta, kannattavuudesta, tuotteiden menekistä, kustannuksista, hinnoista sekä investointi- ja vientitilanteesta verrattaessa nykytilaa aiempaan ja tulevaan 12 kuukauden jaksoon. Yritykset on jaettu toimialoittain kalastukseen, kalanviljelyyn, kalanjalostukseen sekä kalan tukku- ja vähittäiskauppaan. Tuloksia verrataan vuosien 2000–2010 vastaaviin tuloksiin.

Barometri osoittaa, että kalatalousalan yritykset kokonaisuutena arvioivat menneen tilikauden talouskehityksen hieman edellisvuotta paremmaksi. Yritykset uskovat, että suuntaus jatkuu vastaisuudessaakin. Suurissa yrityksissä toteutunut kehitys on ollut hyvää ja odotukset tulevasta ovat varsin korkealla.

Kaikkien yksittäisten toimialojen taloudellinen kehitys oli ollut positiivista. Kaikkein myönteisimmäksi kehitys arvioitiin tukkukaupassa ja jalostuksessa. Myös vähittäiskaupassa ja kalanviljelyssä toteutunut kehitys oli ollut hyvää. Maltillisimmin taloudellista lähihistoriaa arvioitiin kalastuksessa. Kaikki kalatalouselinkeinon toimialat suhtautuivat taloudelliseen tulevaisuuteen luottavaisesti. Voimakkainta luottamus oli jalostuksessa sekä tukku- ja vähittäiskaupassa. Myös vesiviljelyn odotukset tulevasta 12 kuukaudesta olivat varsin myönteisiä. Uusimmat tulokset perustuvat 344 yrityksen haastatteluun.

Kalatalousbarometri on osa laajempaa barometritutkimusta, jossa on selvitetty samaan aikaan kalatalousyritysten ja kuluttajien näkemyksiä kalataloudesta, kalatuotteista sekä niihin kohdistuvista odotuksista. Tiedot kerätään puhelinhaastatteluilla helmikuussa kerran vuodessa.

Asiasanat: barometri, kalatalous, näkymät, talous, yritykset

Ahvonen, A., Honkanen, A., & Holopainen J. 2011. Kalatalousbarometri 2011: yritysten taloudelliset näkymät. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 5/2011. 27 s.

Sammandrag

Publikationen granskar fiskerinäringens utveckling och ekonomiska utsikter i februari 2011. Ett antal företag ombads bedöma bland annat det allmänna ekonomiska läget, lönsamheten, efterfrågan på produkter, kostnaderna, priserna samt investerings- och exportsituationen och jämföra nuläget dels med de tolv gångna månaderna, dels med förväntningarna på den kommande tolv månadersperioden. Företagen indelades efter verksamhetsområde i fiske, fiskodling, fiskförädling samt parti- och minuthandel med fisk. Resultaten jämförs med motsvarande resultat för åren 2000–2010.

Barometern visar att företagen inom fiskeribranschen som helhet bedömde att den ekonomiska utvecklingen under den gångna räkenskapsperioden var något bättre än året innan. Företagen tror att trenden kommer att fortsätta även framöver. Utvecklingen för de stora företagen har varit positiv, och förväntningarna på framtiden är rätt högt ställda.

Den ekonomiska utvecklingen hade varit positiv inom samtliga enskilda verksamhetsområden. Mest positiv bedömdes utvecklingen ha varit inom partihandel och förädling. Även inom detaljhandel och fiskodling hade utvecklingen varit bra. När det gäller den senaste tidens ekonomiska utveckling gjordes den mest återhållsamma bedömningen för fiskets del. Samtliga verksamhetsområden inom fiskerinäringen såg med tillförsikt på den ekonomiska framtiden. Mest optimistisk var man inom förädlingen samt inom parti- och detaljhandeln. Även inom vattenbruket var förväntningarna på de kommande tolv månaderna tämligen positiva. De senaste resultaten bygger på intervjuer med 344 företag.

Den fiskeriekonomiska barometern är en del av en mer omfattande barometerundersökning, där man samtidigt har utrett fiskeriföretagens och konsumenternas uppfattning om fiskerinäringen, fiskprodukterna samt förväntningarna på dessa. Uppgifterna samlas in genom telefonintervjuer en gång per år i februari.

Nyckelord: barometer, fiskerinäring, utsikter, ekonomi, företag

Ahvonen, A., Honkanen, A., & Holopainen J. 2011. Kalatalousbarometri 2011: yritysten taloudelliset näkymät. (Fiskeriekonomisk barometer 2011: företagens ekonomiska utsikter) *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 5/2011. 27 s.

Abstract

The study examines the economic outlook and trends for fishery enterprises in Finland in February 2011. Enterprises were asked to evaluate some of their economic parameters, which included the overall financial position, profitability, product sales, costs and prices, and the status of investments and exports. The present situation was compared with the previous 12-month period and with expectations for the following 12 months.

Enterprises were divided into fishing, aquaculture, processing and the wholesale or retail trade. The results are presented as indicators that are loaded with questions concerning financial standing, turnover and investments of the enterprises. The results are compared with similar surveys conducted in 2000–2010.

In the evaluation by sector aquaculture, processing, wholesale and retail trade estimated that their trends had been strongly upwards, while the trend of fishing was slightly upwards. All sectors also considered that their financial standing would improve during the next 12 months. Optimism for the future was stronger when the results were weighted by enterprise turnover, which emphasised the opinions of big companies. These companies represent mainly fish processing, wholesale, retail trade and aquaculture.

The survey population consisted of all fisheries sector enterprises in the business register of Statistics Finland. The survey population thus comprised a total of 844 firms and entrepreneurs. The final net sample included 431 enterprises, of which 80 % took part in the interviews. The sample was allocated to fixed quotas to ensure a sufficient number of observations of all strata.

Keywords: business survey, economics, enterprises, fishery, outlook

Ahvonen, A., Honkanen, A. & Holopainen, J. 2011 Fishery Barometer 2011– Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 5/2011. 27 p.

1. Johdanto

Artikkelissa tarkastellaan kalatalouselinkeinon talousnäkyviä ja -kehitystä helmikuussa vuonna 2011. Barometria on julkaistu vuodesta 2000 alkaen, ja sen tarkoituksena on kuvata kalatalouden eri toimialojen tuntemuksia nykytilasta ja odotuksia tulevasta kehityksestä. Tulokset perustuvat yhteensä 344 yrityksen puhelinhaastatteluun, ja niitä verrataan edellisinä vuosina kerättyihin vastaaviin tietoihin (Ahvonen ja Honkanen 2000, 2002, 2004, 2007, Ahvonen ym. 2009, Honkanen ja Ahvonen 2001, 2003, 2005, 2006, Honkanen ym. 2008, 2010).

Yrityksiltä tiedusteltiin arviota muun muassa niiden yleisestä taloudellisesta tilanteesta, tuotteiden menekistä, kustannuksista, hinnoista sekä investointi- ja vientimääristä. Nykytilaa verrattiin aiempaan 12 kuukauden jaksoon sekä odotuksiin tulevasta 12 kuukauden jaksosta. Kalatalouden toimialoista tarkastelussa ovat kalastus, kalanviljely, kalanjalostus sekä kalan tukku- ja vähittäiskauppa.

Tuloksia tarkastellaan sekä koko elinkeinon että yksittäisten toimialojen näkökulmista kehitys- ja luottamusindikaattoreilla, jotka kuvaavat yritysten toteutunutta taloudellista kehitystä sekä odotuksia tulevasta kehityksestä. Indikaattorin positiivinen arvo kertoo vastaajien arvioivan kehityksen suotuisaksi. Nollaa lähellä oleva arvo kertoo tilanteen pysyttelevän ennallaan ja negatiivinen arvo kuvaa heikkenevää kehitystä. Mitä suurempi muutosta kuvaava saldoluku on, sitä useampi vastaaja on arvellut kehityksen suunnan yhdenmukaisesti. Toimialakohtaisesti tarkastellaan lisäksi yksittäisiin kysymyksiin esitettyjä vastauksia. Toimialakohtaiset tulokset esitetään erikseen pienille yrityksille (liikevaihto alle 168 067 €, aikaisemmin miljoona mk) ja näitä suuremmille yrityksille. Tulokset on esitetty saldolukuina, jotka kuvaavat yrittäjien tuntemuksissa tapahtuneita muutoksia verrattuna edelliseen vuoteen ja odotuksia tulevasta muutoksesta.

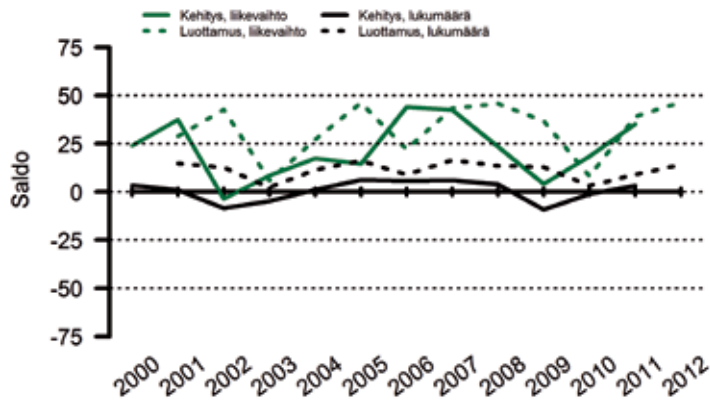
Kalatalouden yritysbarometri on osa laajempaa barometritutkimusta. Siinä on selvitetty samaan aikaan sekä kalatalousyritysten että kuluttajien näkemyksiä kalataloudesta, kalatuotteista sekä niihin kohdistuvista odotuksista. Yritysbarometrin tiedot kerätään vuosittain, mutta kustannussyistä kuluttajien näkemykset on kartoitettu viimeksi vuonna 2003 (Ahvonen ja Honkanen 2003). Hankkeeseen liittyy myös menetelmätutkimusta (esim. Godenhjelm ym. 2005, Veneranta ym. 2007, Ahvonen ym. 2008).

2. Suhdanteet helmikuussa 2011

2.1 Kalatalouselinkeino

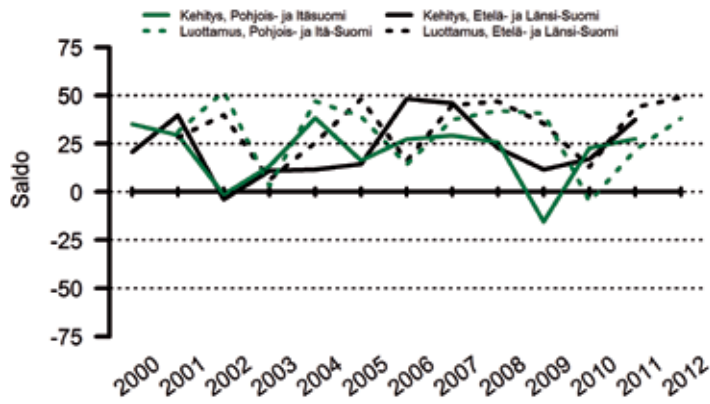
- Koko toimialan mennyt tilikausi positiivinen
- Erityisesti jalostuksella ja tukkukaupalla takana hyvä vuosi
- Toimialan luottamus tulevaan suuri

Kalatalousalan yritykset kokonaisuutena (painotettu lukumäärällä) arvioivat menneen tilikauden talouskehityksen hieman edellisvuotta paremmaksi. Yritykset uskovat, että suuntaus jatkuu vastaisuudessakin. Suurissa yrityksissä (painotettu liikevaihdolla) toteutunut kehitys on ollut hyvää ja odotukset tulevasta ovat varsin korkealla. Liikevaihdolla painotettu indikaattori nostaa suurten yritysten arviot vahvemmin esille, kun taas lukumäärällä painotettu tulos kertoo koko alan mielipiteestä (kuva 1).

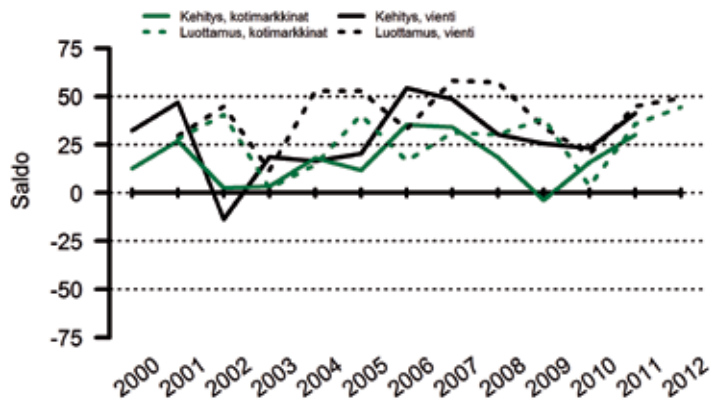
Kuva 1. Kalatalouselinkeinon kehitys- ja luottamusindikaattorit yritysten lukumäärällä ja liikevaihdolla painotettuina 2000-luvulla.

Alueellisessa tarkastelussa kalastuselinkeinon liikevaihdolla painotettu toteutunut kehitys arvioitiin vahvaksi koko maassa. Yritykset sekä etelässä että pohjoisessa uskoivat myönteisen kehityssuunnan jatkuvan myös vastaisuudessa (kuva 2).

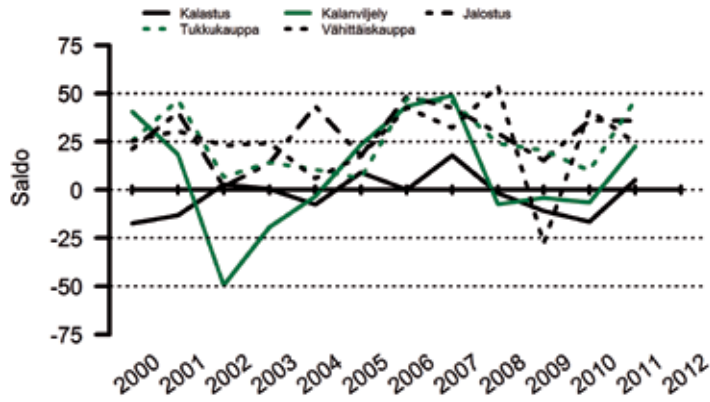
Kuva 2. Kalatalouselinkeinön kehitys- ja luottamusindikaattorit alueittain liikevaihdolla painotettuina.

Sekä kotimarkkinoilla että viennissä kalatalouselinkeinön toteutunut taloudellinen kehitys arvioitiin edelleen hyväksi ja myös odotukset olivat selvästi positiivisia (kuva 3).

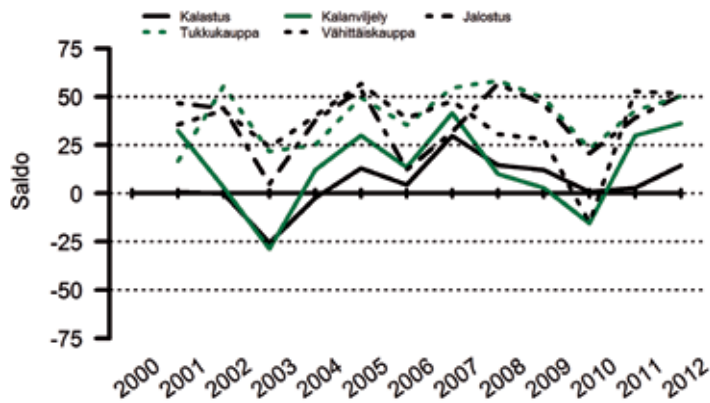
Kuva 3. Vienti- ja kotimarkkinayritysten kehitys- ja luottamusindikaattorit liikevaihdolla painotettuina.

Kaikkien toimialojen taloudellinen kehitys oli ollut positiivista. Kaikkein myönteisimmäksi kehitys arvioitiin tukkukaupassa ja jalostuksessa. Myös vähittäiskaupassa ja kalanviljelyssä toteutunut kehitys oli ollut hyvää. Maltillisimmin taloudellista lähihistoriaa arvioitiin kalastuksessa (kuva 4).

Kuva 4. Kalatalouselinkeinon kehitystä kuvaava kehitysindikaattori toimialoittain.

Kaikki kalatalouselinkeinon toimialat suhtautuivat taloudelliseen tulevaisuuteen luottavaisesti. Voimakkainta luottamus oli jalostuksessa sekä tukku- ja vähittäiskaupassa. Myös vesiviljelyn odotukset tulevasta 12 kuukaudesta olivat varsin myönteisiä (kuva 5).

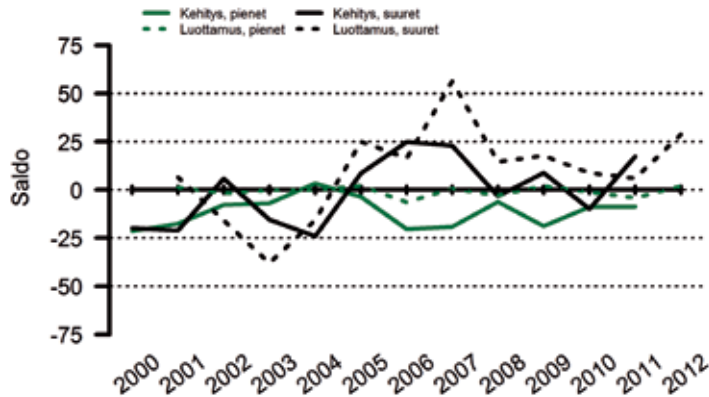
Kuva 5. Kalatalouselinkeinon luottamusta tulevaisuuteen kuvaava luottamusindikaattori toimialoittain.

2.2 Kalastus

- Suurten kalastusyritysten taloudellinen tilanne kohentunut
- Kotimarkkinoiden hinnat ja menekki kehittyneet suotuisasti
- Tuotantokustannukset edelleen kasvussa

Suuret kalastusyritykset arvioivat taloudellisen tilanteensa parantuneen. Pienet kalastusyritykset arvioivat edellisvuosien tapaan taloudellisen tilanteensa suurilla yrityksillä heikommaksi.

Suurten yritysten odotukset olivat luottavaisia tulevan talouskehityksen suhteen. Pienet yritykset ennakoivat tilanteen pysyvän vastaisuudessa lähinnä aiemman kaltaisena (kuva 6).

Kuva 6. Kalastusyritysten kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

Pienet kalastusyritykset arvioivat kannattavuutensa heikentyneen ja odotukset tulevasta olivat jonkin verran pessimistisiä. Suuret kalastusyritykset sen sijaan arvioivat kannattavuutensa parantuneen ja odotukset olivat myönteisiä.

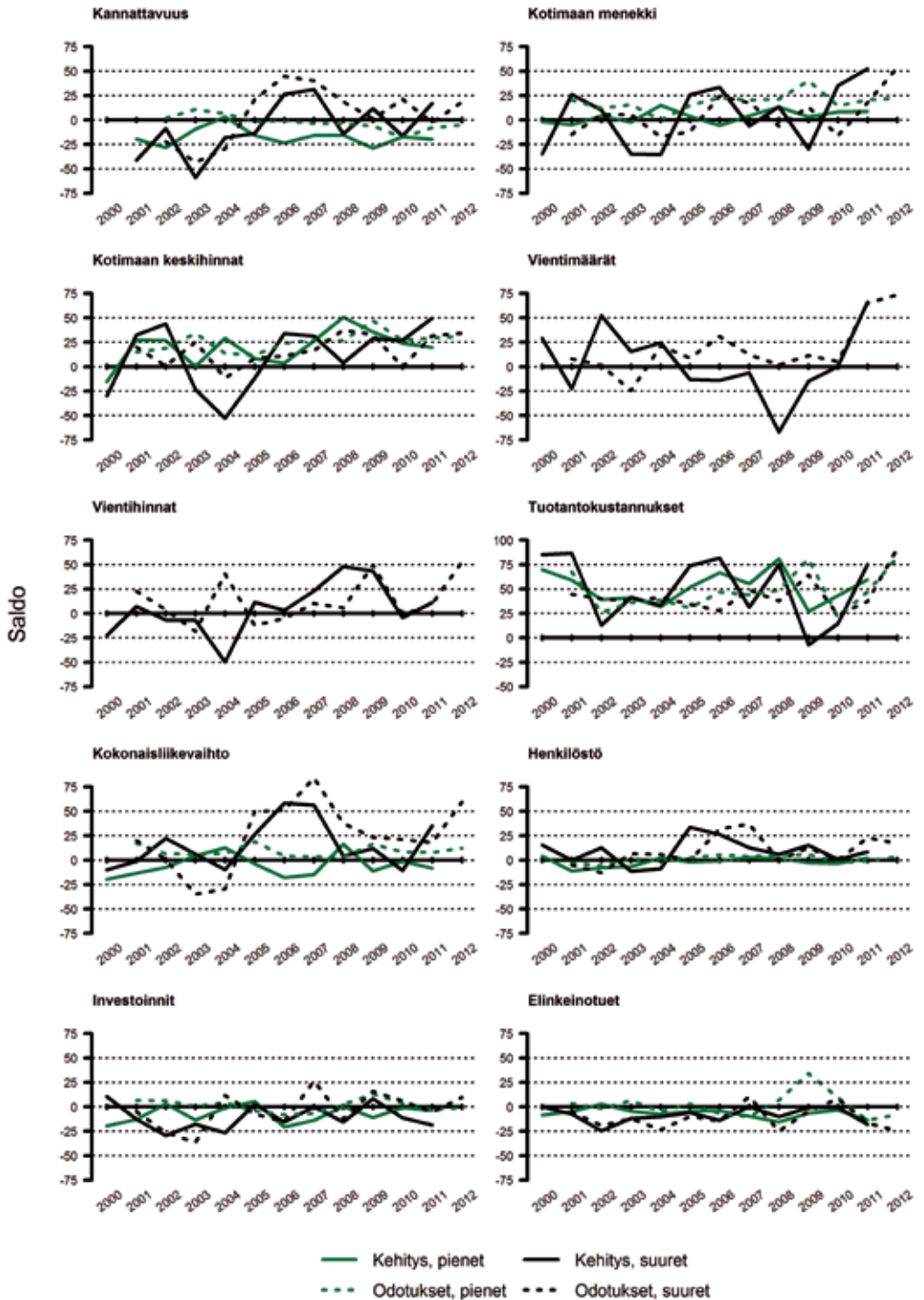
Kotimaan menekin kehitys arvioitiin suurissa yrityksissä erityisen hyväksi ja pienissäkin varovaisen positiiviseksi. Kotimaan menekin arveltiin tämän vuoden aikana paranevan edelleen. Kotimaan keskihintojen toteutunutta kehitystä pidettiin suotuisana molemmissa yrityskokoluokissa, suurissa yrityksissä jopa erittäin suotuisana. Myös odotukset keskihintojen tulevasta muutoksesta olivat vahvoja.

Kalastusyritysten vientimäärät olivat kehittyneet erittäin myönteisesti ja odotukset olivat korkealla. Vientihintojen kehitys oli ollut maltillisempaa, mutta odotukset hintojen nousulle olivat suuria.

Sekä suuret että pienet kalastusyritykset arvioivat tuotantokustannusten kasvaneen voimakkaasti ja samanlaisen kehityksen uskottiin jatkuvan.

Pienten kalastusyritysten liikevaihdon kehitys oli lievästi heikentynyt. Sitä vastoin suurten kalastusyritysten liikevaihto oli kasvanut selvästi, ja odotukset liikevaihdon tulevasta kehityksestä olivat korkealla. Henkilöstömäärissä ei ollut tapahtunut merkittävää muutosta aiempaan verrattuna. Pienissä yrityksissä tilanteen otaksutaan myös säilyvän entisen kaltaisena. Suuret yritykset olettavat henkilöstömäärässä olevan edelleen lievää kasvupainetta. Pienissä yrityksissä viime vuoden investointimäärissä ei tapahtunut muutosta aiempaan verrattuna. Suuret kalastusyritykset puolestaan investoivat aiempaa vähemmän. Investointien määrään ei uskottu muuttuvan oleellisesti vastaisuudessa.

Elinkeinotukien arveltiin vähentyneen ja tukikehityksen uskottiin jatkuvan alavireisenä vastaisuudessakin (kuva 7).

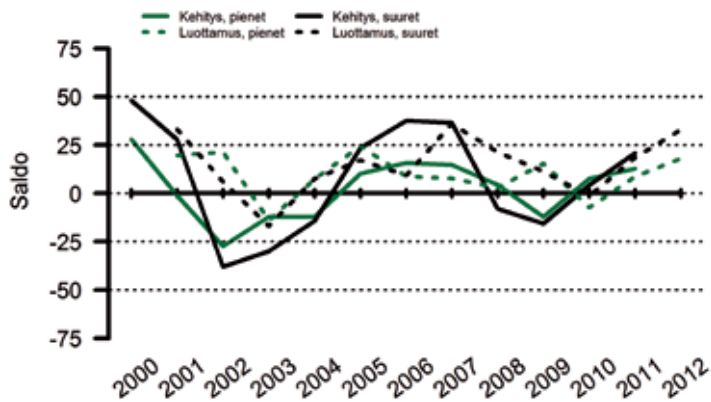

Kuva 7. Kalastusyritysten arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetkeen verrattuna. Vientimääriä ja -hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille.

2.3 Kalanviljely

- Kalanviljelyn taloudellinen tilanne aiempaa suotuisampi
- Tuottajahinnat kasvussa
- Vientitodotukset varovaisen myönteisiä

Kalanviljelyn toimialan pienet ja suuret yritykset arvioivat viime vuoden talouskehityksen olleen aiempaa suotuisampaa. Odotukset tämän vuoden kehityksestä olivat varsin positiivisia (kuva 8).

Kuva 8. Kalanviljely-yritysten kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

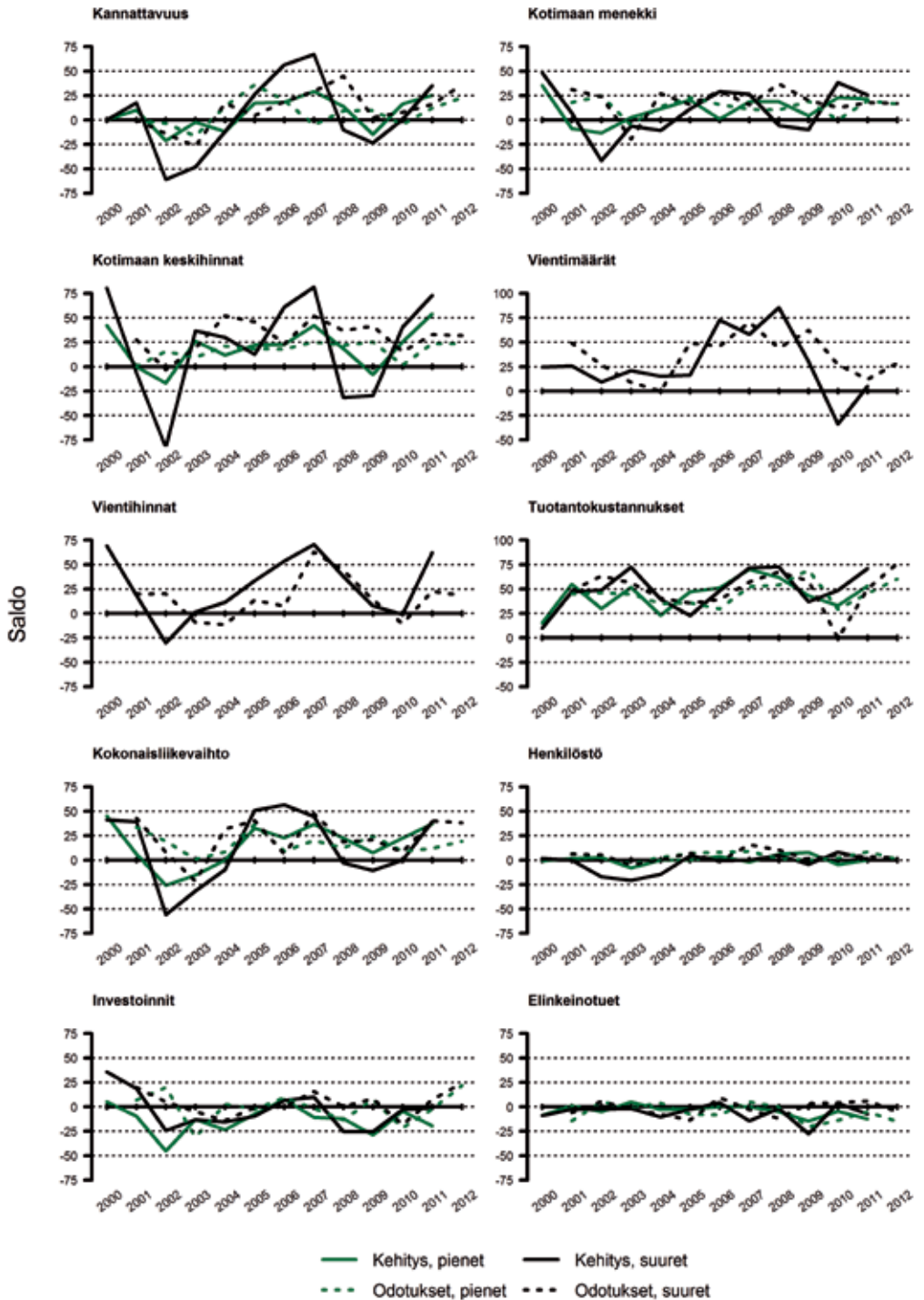
Sekä suurissa että pienissä kalanviljely-yrityksissä viime vuoden kannattavuuden arvioitiin parantuneen ja kannattavuuden uskottiin parantuvan myös tulevan 12 kuukauden aikana.

Kotimaan menekin koettiin kehittyneen suotuisasti sekä suurissa että pienissä yrityksissä. Odotukset menekin kehittymisestä kuluvana vuonna olivat varovaisen positiivisia molemmissa yrityskokoluokissa. Kotimaan keskihintojen todettiin kehittyneen erittäin suotuisasti. Myös odotukset tälle vuodelle hintojen kehittymisen suhteen olivat varsin positiivisia.

Vaikka kotimarkkinoilla näyttäisi olevan suotuisa suuntaus, vientiyritykset arvioivat vientimäärien pysyneen lähinnä ennallaan. Samaan aikaan vientihinnat olivat nousseet. Vientin näkymät tulevalle 12 kuukaudelle olivat pääosin myönteisiä.

Kalanviljelijät kokivat tuotantokustannustensa kasvaneen selvästi. Kustannusten odotetaan kasvavan selkeästi myös tämän vuoden aikana.

Viljely-yrityksissä kokonaisliikevaihdon arvioitiin kasvaneen viime vuoden aikana ja etenkin suurilla yrityksillä liikevaihdon oli asetettu selviä kasvutoiveita. Kalanviljelyn toimialan henkilöstömäärä on säilynyt viime vuonna ennallaan, eikä tilanteen arvella muuttuvan tämän vuoden aikana. Investointikehitys oli ollut laimeaa etenkin pienillä kalanviljely-yrityksillä. Investointinäkymät sitä vastoin olivat selvästi valoisampia molemmissa kokoluokissa. Elinkeinotukien arveltiin vähentyneen ja tilanteen uskottiin säilyvän samansuuntaisena jatkosakin (kuva 9).

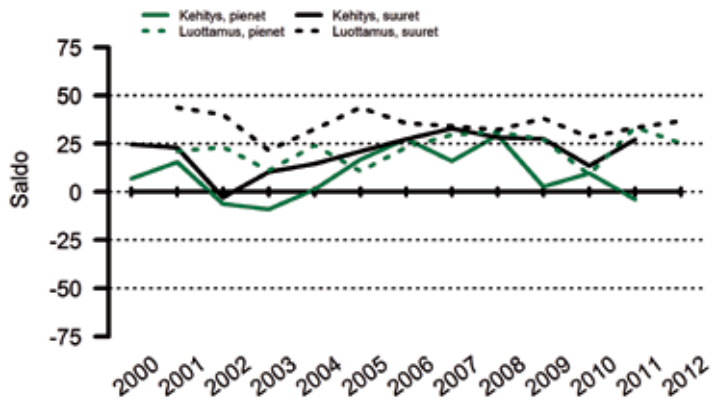

Kuva 9. Kalanviljely-yritysten arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetkeen verrattuna. Vientimääriä ja -hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille.

2.4 Kalanjalostus

- Suurten kalanjalostajien taloudellinen kehitys suotuisaa
- Suurten yritysten kotimaan menekki lisääntynyt ja keskihinnat nousseet
- Pienten yritysten talouskehitys suuria selvästi maltillisempaa

Suurissa kalanjalostusyrittäjissä kuluneen vuoden todettiin olleen varsin suotuisa. Sitä vastoin pienten yritysten taloudellisen kehitys oli lähellä neutraalia tasoa. Luottamus seuraavan 12 kuukauden kehitykseen oli jalostuksessa vahva (kuva 10).

Kuva 10. Kalanjalostusyrietysten kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

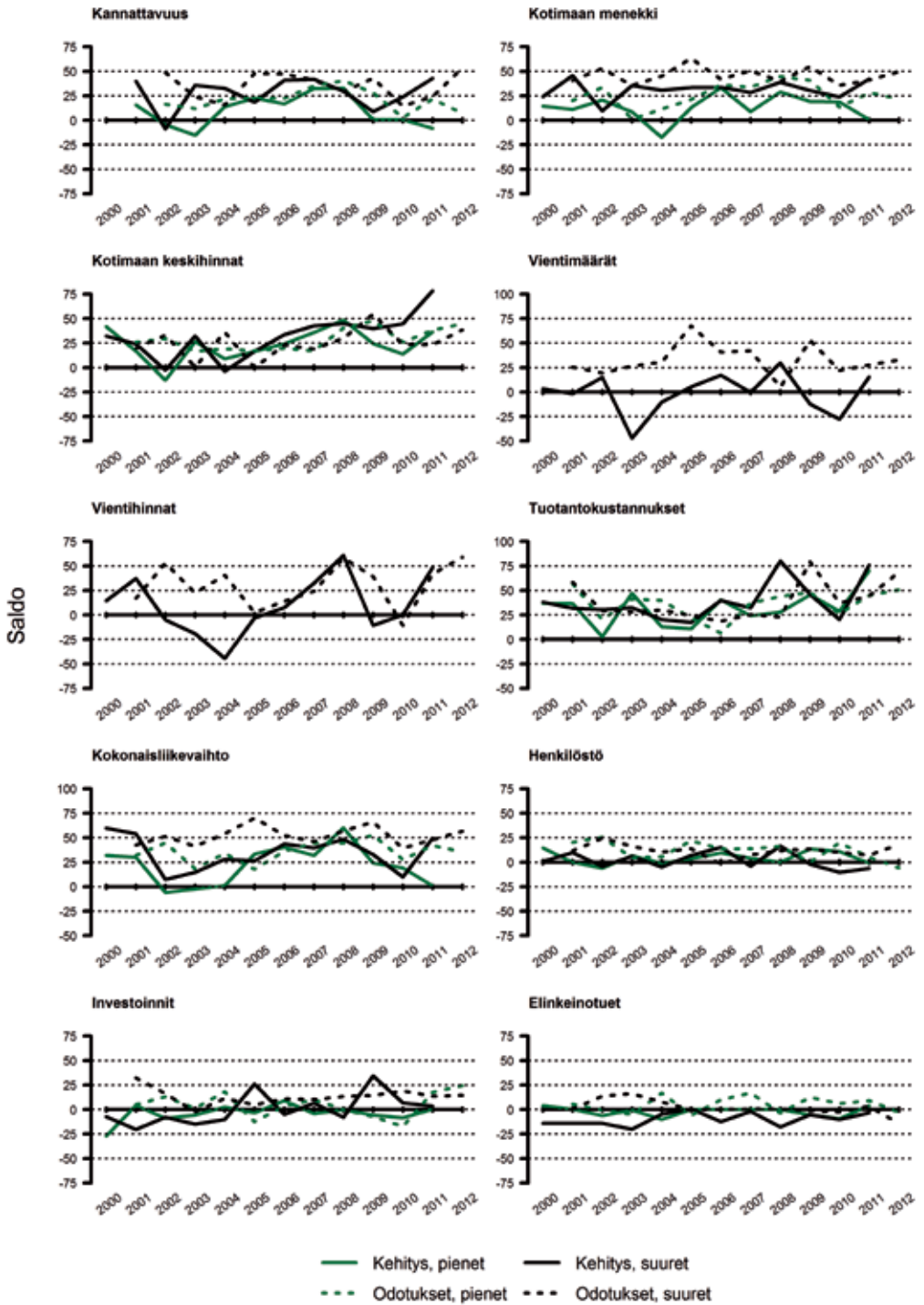
Pienet kalanjalostusyrietykset arvelivat kannattavuuden hivenen heikentyneen edellisvuodesta. Sitä vastoin suurissa jalostusyrietyksissä kannattavuuden arvioitiin kohentuneen tuntuvasti. Myös kannattavuusnäkyvät suurissa yrietyksissä olivat suotuisia.

Suurissa jalostusyrietyksissä kotimaan menekin kehitystä pidettiin edelleen hyvänä, mutta pienten yrietysten osalta kehitys oli neutraalia. Menekki odotukset olivat molemmissa kokoluokissa edelleen valoisia. Keskihintojen arveltiin muuttuneen suotuisaan suuntaan. Erityisesti suuret jalostusyrietykset arvioivat kotimaan keskihintojen olleen vahvassa nousussa. Toimialalla arveltiin keskihintojen muuttuvan edelleen suotuisaan suuntaan seuraavan 12 kuukauden aikana.

Jalostusyrietysten vientimäärät olivat kehittyneet aikaisempia vuosia paremmin, ja samansuuntaisen kehityksen odotettiin jatkuvan. Vientihintojen arvioitiin nousseen selvästi ja nousun uskottiin jatkuvan edelleen. Koko toimialalla viime vuonna toteutuneita tuotantokustannuksia pidettiin selvästi aiempaa suurempina. Tuotantokustannusten uskottiin edelleen kasvavan voimakkaasti. Kokonaisliikevaihdon arvioitiin suurissa yrietyksissä olleen selvässä kasvussa, mutta pienissä yrietyksissä ei kasvua juurikaan ollut havaittavissa. Kalanjalostusyrietykset odottavat kokonaisliikevaihdon muuttuvan suotuisaan suuntaan kuluvan vuoden aikana.

Suurissa yrietyksissä arvioitiin henkilöstön määrän vähentyneen hieman ja vastaavasti pienissä jalostusyrietyksissä säilyneen ennallaan. Suurissa yrietyksissä henkilöstömäärän ennakoitiin hieman kasvavan, kun taas pienissä yrietyksissä henkilöstömäärän uskottiin vähentyvän lievästi. Investointeja oli tehty hyvin maltillisesti, mutta odotuksia investointien kasvulle oli näkyvissä.

Elinkeinotukien määrän koettiin säilyneen ennallaan. Tukien uskottiin vastaisuudessa pysyvän ennallaan tai pienentyvän hieman (kuva 11).

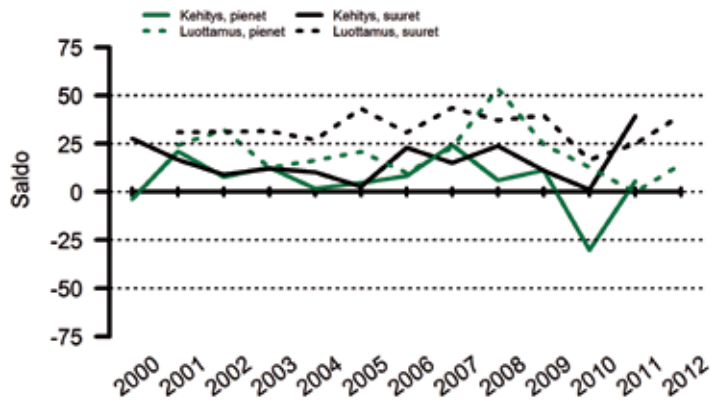

Kuva 11. Kalanjalostuksen arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetken verrattuna. Vientimääriä ja -hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille.

2.5 Kalan tukkukauppa

- Suurilla tukuilla kehitys suotuisaa
- Kotimaan menekki ja hinnat kasvussa
- Vientihinnat nousussa

Pienissä tukkukaupoissa taloudellinen kehitys oli notkahduksen jälkeen toipunut. Suurten yri-
tysten talous oli kehittynyt hyvin suotuisasti. Tulevana vuonna sekä suuret että pienet tukku-
kaupat odottavat kehityksen jatkuvan suotuisana (kuva 12).

Kuva 12. Kalan tukkukaupan kehitys- ja luottamusindikaattorit yritys- ja yrityskoon mukaan.

Kannattavuuden kehitys kalatukkuyrityksissä arvioitiin viime vuonna melko hyväksi ja odotukset tulevalle 12 kuukaudelle olivat samansuuntaisia.

Kotimaan menekin arvioitiin parantuneen tukkuyrityksissä. Odotukset kotimaan menekistä olivat varsin valoisia. Kotimaan keskihintojen arveltiin kohonneen selvästi. Kotimaan menekin ennakoidaan jatkavan kasvuaan myös tämän vuoden aikana.

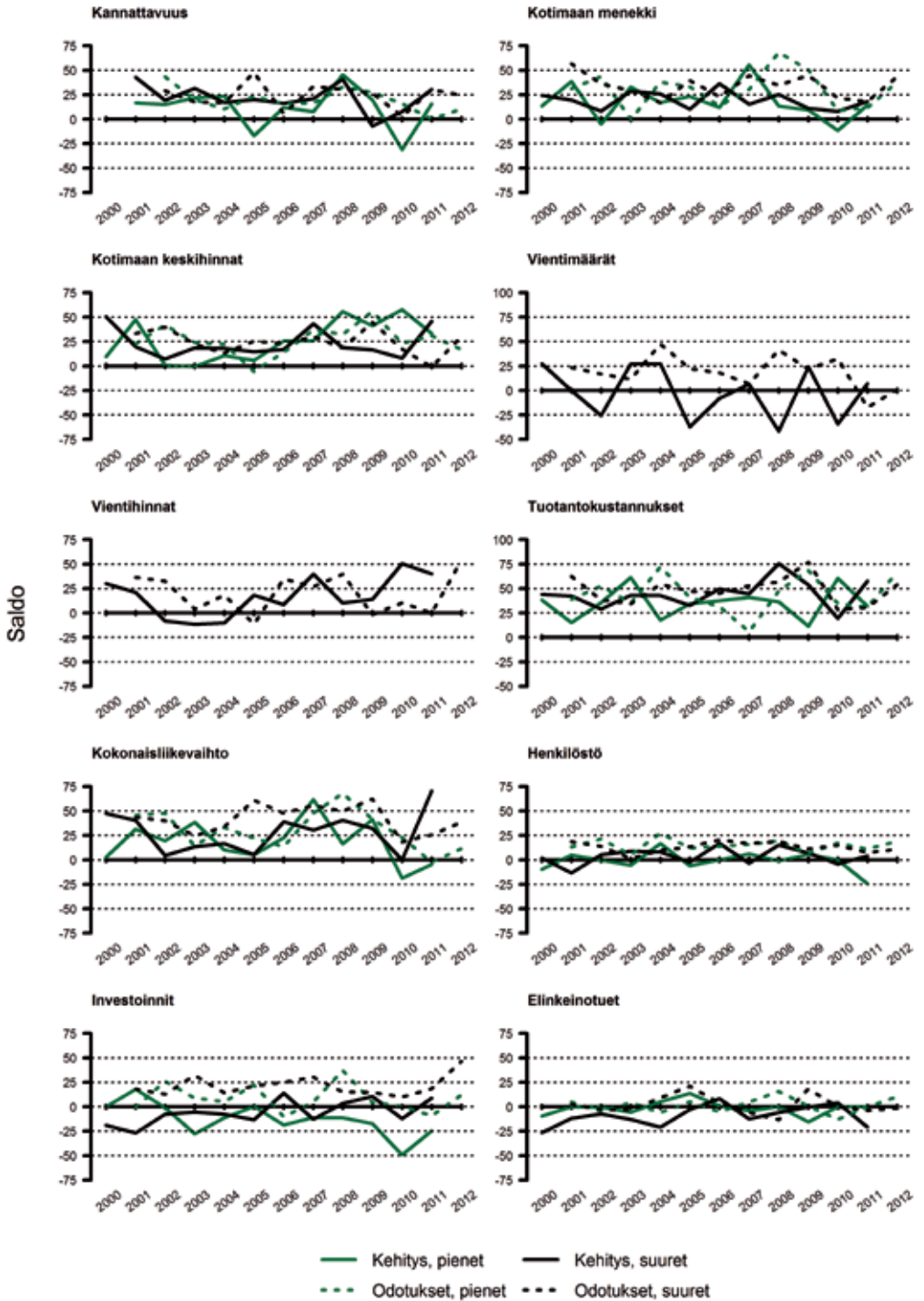
Tukkukaupan vientimäärien arvioitiin säilyneen lähinnä ennallaan ja samankaltaisen suuntauksen odotettiin jatkuvan myös tänä vuonna. Vientihinnat ovat kuitenkin kohonneet huomattavasti. Kuluvan vuoden osalta vientihintojen arvellaan kohoavan edelleen.

Tukkuyrityksissä, varsinkin suurissa, tuotantokustannusten todettiin kasvaneen selvästi. Tuotantokustannusten odotetaan edelleen olevan kasvusuunnassa tämän vuoden aikana.

Kokonaisliikevaihto oli kasvanut erittäin voimakkaasti suurissa yrityksissä, mutta pienissä yrityksissä liikevaihdon muutos oli jopa lievästi negatiivinen. Pienet tukkuyritykset otaksuvat liikevaihdon pysyvän tänä vuonna ennallaan. Suurissa yrityksissä liikevaihtonäkymät arvioitiin suotuisiksi.

Vuosien välinen vaihtelu kalatukkuyritysten henkilöstömäärissä on ollut vähäistä, mutta viime vuonna pienet yritykset arvioivat henkilöstön vähentyneen jonkin verran. Tulevalle vuodelle odotetaan pientä lisäystä henkilöstömääriin.

Pienissä tukkuyrityksissä investointien määrä oli edelleen pieni, mutta tilanteen uskottiin kohentuvan jonkin verran tulevan 12 kuukauden aikana. Suurissa yrityksissä investointien kehitys oli maltillinen, mutta arvio tulevasta investointien määrästä oli selvästi valoisampi. Suurten yritysten elinkeinotuet olivat vähentyneet ja pienten olivat pysyneet entisellä tasolla. Tuissa ei otaksuttu tapahtuvan suuria muutoksia kuluvan vuoden aikana (kuva 13).

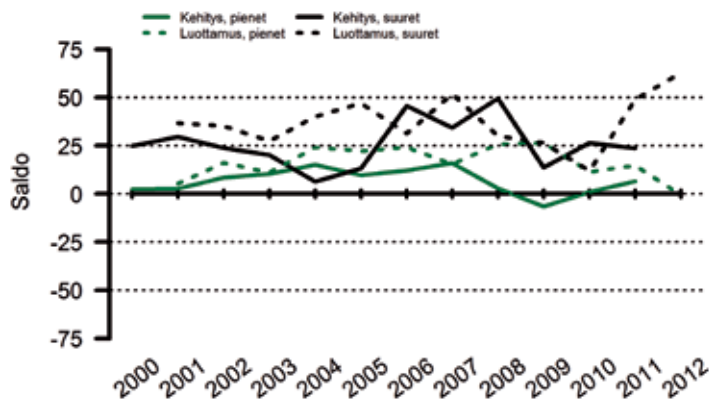

Kuva 13. Kalan tukkukaupan arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetken verrattuna. Vientimääriä ja -hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille.

2.6 Kalan vähittäiskauppa

- Suurilla vähittäiskaupoilla taloudellinen tilanne aiempaa parempi ja odotukset korkealla
- Pienten kauppojen tilanne lähinnä ennallaan
- Suuret vähittäiskaupat kokevat kotimaan menekin ja keskihintojen selvästi parantuneen

Suuret kalan vähittäiskauppiat pitivät toteutunutta talouskehitystään edelleen hyvänä. Pienissä vähittäiskauppayrityksissä toteutunut kehitys arvioitiin vain lievästi positiiviseksi. Suurten yritysten luottamus tulevaisuuteen oli myönteisempi kuin kertaakaan aikaisemmin. Pienten yritysten näkymät tulevalle vuodelle olivat aikaisempaa varovaisempia (kuva 14).

Kuva 14. Kalan vähittäiskaupan kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

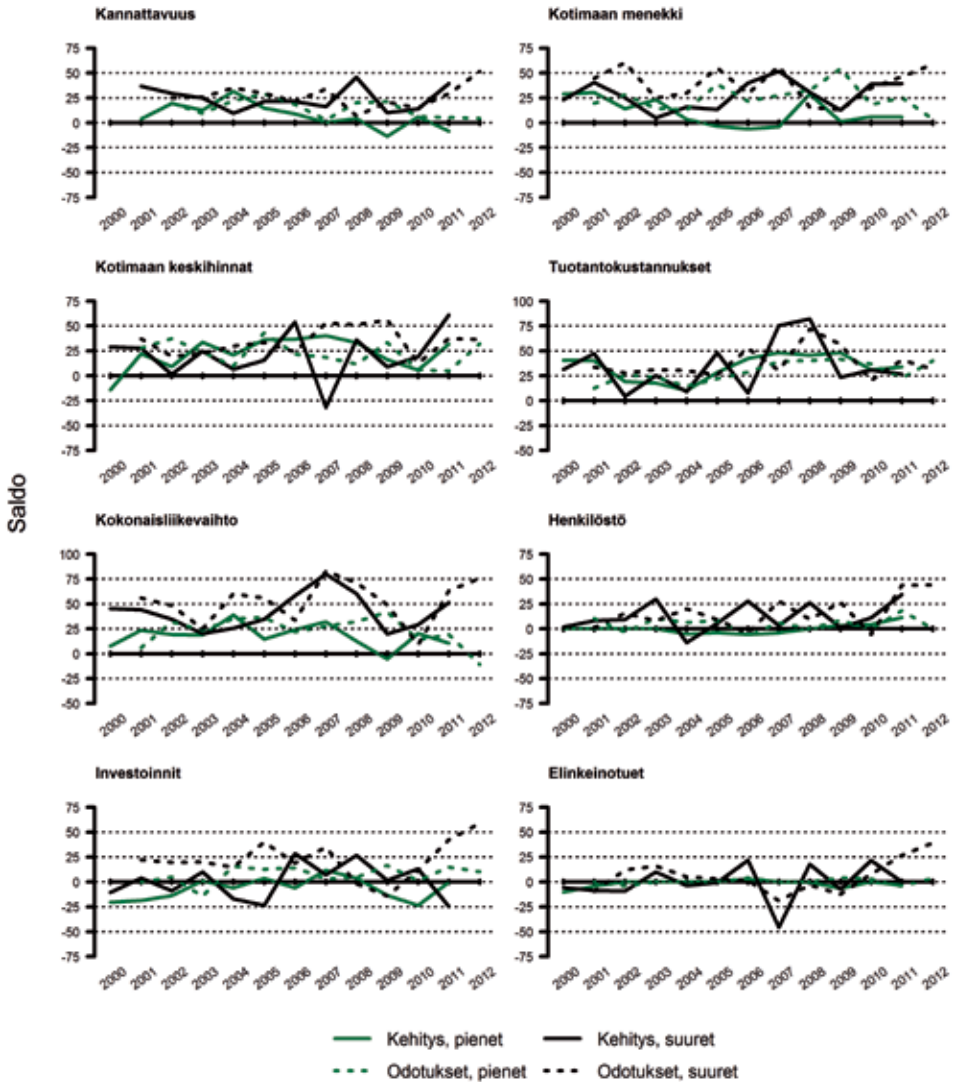
Suuret yritykset arvioivat kannattavuutensa kehittyneen selvästi edellisvuotta paremmin, ja samansuuntaisen kehityksen odotettiin jatkuvan. Pienet yritykset arvioivat toteutuneen kannattavuuskehityksensä lievästi negatiiviseksi ja otaksuvat kannattavuuden hieman kohentuvan seuraavan 12 kuukauden aikana.

Suuret vähittäiskauppayritykset arvioivat kotimaan menekin kehittyneen suotuisasti. Ne myös uskoivat menekin jatkuvan vahvalla kasvu-uralla. Pienissä yrityksissä menekin arvioitiin pysyneen samansuuruisena kuin aiemmin ja odotukset tulevasta olivat hyvin maltillisia. Kotimaan keskihinnat olivat vahvassa nousussa, etenkin suurilla yrityksillä. Keskihintojen ennakointiin jatkossakin nousevan.

Kuten aiemminkin, tuotantokustannusten koettiin kasvaneen. Tuotantokustannusten oletetaan edelleen kasvavan seuraavan 12 kuukauden aikana.

Suuret vähittäiskauppiat arvioivat kokonaisliikevaihdon kasvaneen selvästi edellisvuodesta ja kasvun odotettiin jatkuvan vahvana. Pienissä yrityksissä toteutunut kehitys oli maltillisempaa ja odotukset jopa lievästi pessimistisiä.

Henkilöstömäärissä oli tapahtunut kasvua kummassakin luokassa. Suuret vähittäiskaupan yritykset näkivät henkilöstömäärän kasvavan selvästi vastaisuudessa. Vastaavasti pienten yritysten odotukset olivat maltillisempia. Suurten yritysten investoinnit olivat viime vuonna kääntyneet selvään laskuun, mutta investointinäkymät olivat erittäin valoisat. Pienillä yrityksillä sekä investointikehitys että -odotukset olivat selvästi suuria maltillisempia. Elinkeinotuisa ei koettu tapahtuneen suuria muutoksia, mutta suuret yritykset olivat tukien suhteen odottavalla kannalla (kuva 15).

Kuva 15. Kalan vähittäiskaupan toteutunutta kehitystä ja luottamusta tämän vuoden kehitykseen kuvaavat yksittäisten barometrikysymysten vastaukset.

3. Tutkimusmenetelmä

3.1 Perusjoukko ja otos

Tutkimusperusjoukon muodostivat Tilastokeskuksen yritysrekisterissä vuoden 2011 alussa olleet kalatalousalan yritykset. Tutkimusperusjoukkoon kuului yhteensä 844 yritystä tai elinkeinonharjoittajaa. Tutkimusperusjoukon yritykset ositettiin viiteen toimialaan: kalastus, kalanviljely, kalanjalostus, kalan tukku- ja vähittäiskauppa. Yritykset jaettiin kahteen liikevaihtoluokkaan: alle ja yli 168 067 euroa (vuosina 2000–2001 miljoona markkaa). Ositteita oli yhteensä 10 ja otoskoko oli 482. Otoksesta poistettiin ylipeittona ne yritykset, jotka olivat lopettaneet toimintansa tai joita ei yhteystiedoista huolimatta voitu tunnistaa (taulukko 1).

Lopulliseen netto-otokseen kuului 431 yritystä, joista haastatteluihin osallistui 79,8 prosenttia (taulukko 1). Otos kiintiöitiin, jotta kaikista ositteista saatiin riittävä määrä havaintoja ositekohtaiseen tarkasteluun. Vuoden 2011 otokseen tehtiin rotaatio, jossa vuoden 2010 otoksesta (Honkanen ym. 2010) uudistettiin viidesosa. Rotaation lisäksi otos ja perusjoukko ovat uusiutuneet uusien ja poistuneiden yritysten sekä ositesiiirtymisen vuoksi. Vastanneiden yritysten osuudet toimialoittain ja liikevaihtoluokittain on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 1. Tutkimusperusjoukko, otos ja haastateltujen yritysten määrä vuonna 2011.

	Yritykset	
	N	%
Tutkimusperusjoukko	844	100,0
Otos	482	57,1
Ylipeitto	51	(10,6)
Netto-otos	431	100,0
Kato	87	20,2
- kieltäytyi	31	7,2
- muu syy	26	6,0
Haastateltuja	344	79,8

Taulukko 2. Haastateltujen yritysten osuudet (% netto-otoksesta) ja haastateltujen yritysten lukumäärät (n) sekä alkuperäinen tutkimusperusjoukko (N) ositteittain vuonna 2011.

Toimiala	Kaikki			< 168 067€			> 168 067€		
	%	n	N	%	n	N	%	n	N
Kalastus	84,5	120	458	85,7	108	442	75,0	12	16
Kalanviljely	84,0	90	129	84,6	45	75	83,3	45	54
Kalanjalostus	75,8	50	112	68,8	22	50	82,4	28	62
Tukkukauppa	71,7	33	46	53,3	8	15	80,7	25	31
Vähittäiskauppa	72,9	51	99	68,8	22	60	76,3	29	39
Yhteensä	79,8	344	844	79,4	205	642	80,4	139	202

3.2 Tiedonkeruujärjestelmä

Barometrimittauksia edelsi esitutkimus, jossa mittaristo ja -tiedonkeruujärjestelmä testattiin yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa (Ahvonen ja Honkanen 1999). Mittariston suunnittelussa hyödynnettiin mm. Tilastokeskuksen surveylaboratoriota (Godenhjelm ym. 2000), jossa koeryhmän avulla arvioitiin lomakkeen sisältö, ymmärrettävyys ja tulkittavuus kognitiivisella esitestauksella (esim. Sudman ym. 1996, Willis ym. 1999, Tourangeau ym. 2000, Olsen 2002).

Haastattelut toteutettiin Tilastokeskuksen tietokoneavusteisen haastattelujärjestelmän (CATI) avulla tammi–helmikuussa 2011. Otokseen tulleille yrityksille lähetettiin etukäteen kirje, jossa kerrottiin haastattelusta ja sen sisällöstä. Haastattelut kohdistettiin yritysten toimivalle johdolle. Yksittäisten mittarien kysymyksenasettelu selviää tuloksista (esim. kuva 7).

3.3 Aineiston käsittely ja esitystavat

Tulokset on korjattu vastaamaan perusjoukkoa niin, että mittaustulokset painotettiin ottaen huomioon sekä ositekohtaiset otantasuhteet että vastaustodennäköisyys (vrt. kato). Lisäksi painokertoimet kalibroitiin kunkin ositteen liikevaihdon reunajakaumia vastaaviksi (ks. esim. Deville ja Särndahl 1992, Deville ym. 1993).

Haastatteluvastauksista laskettiin saldoluviut. Ne saatiin laskemalla yhteen painotetut vastausosuudet (esim. European Commission 1997). Saldolukujen arvot sijoittuvat välille [-100, 100]. Saldolaskennassa vastausvaihtoehdoille annettiin seuraavat painokertoimet:

Vastausvaihtoehto	Kerroin
Parempi/suurempi/korkeampi/lisääntynyt/noussut	1
Ennallaan/ei osaa sanoa	0
Heikompi/pienempi/alhaisempi/vähentynyt/laskenut	-1

Saldoluku: Saldoluvut esitetään erikseen toteutuneesta ja odotettavissa olevasta kehityksestä. Saldoluvulla kuvataan muutosta edellisen 12 kuukauden aikana sekä seuraavan 12 kuukauden aikana verrattuna haastatteluhetkiin (helmikuu 2000–helmikuu 2011).

Kehitys- ja luottamusindikaattorit: Tiettyjen kysymysten saldolukujen yhdistelmistä laskettiin yritysten yleistä taloudellista kehitystä ja odotuksia kuvaavat kehitys- ja luottamusindikaattorit. Kehitysindikaattori kuvaa toteutunutta kehitystä edellisen 12 kuukauden aikana ja luottamusindikaattori odotettavissa olevaa kehitystä seuraavan 12 kuukauden aikana haastatteluhetkeen verrattuna. Kehitys- ja luottamusindikaattoreihin sisältyvät tekijät ovat taloudellisen tilanteen muutos, liikevaihdon muutos ja investointien muutos. Näiden tekijöiden saldoluviista laskettiin keskiarvo. Kehitys- ja luottamusindikaattori esitetään kuvissa 1–5 yritysten liikevaihdon painotettuna ja toimialakohtaisissa tuloksissa (kuvat 6, 8, 10, 12, 14) perusjoukon yritysmäärän mukaisesti painotettuna.

Liikevaihtopainoa on rajoitettu niin, että yksittäinen yritys voi edustaa enintään 5 prosenttia liikevaihdon kokonaispainosta.

Alueellisissa esityksissä Suomi on jaettu kahteen osaan. Etelä- ja Länsi-Suomi käsittää ennen 1.1.2010 olleet Etelä- ja Länsi-Suomen läänit sekä Ahvenanmaan. Pohjois- ja Itä-Suomi käsittää aikaisemmat Itä-Suomen, Oulun ja Lapin läänit (kuva 2). Tuloksissa yrityksistä 65 % edusti Etelä- ja Länsi-Suomea ja 35 % Pohjois- ja Itä-Suomea.

Toimialakohtaiset tulokset (luvut 2.2–2.6) esitetään erikseen pienille yrityksille (liikevaihto alle 168 067 €) ja näitä suuremmille yrityksille (liikevaihto vähintään 168 067 €). Toimialakohtaisissa tuloksissa liikevaihtoluokista käytetään ilmaisia *pienet* ja *suuret yritykset*. Pienten yritysten osuus tuloksissa oli 76 % ja suurten 24 %.

Lukumäärällä painotetuissa tuloksissa kalastusyrietykset painoutuivat tuotantosuunnan mukaan niin, että 72 % kalasti vain ruokakalaa ja 28 % rehu- ja ruokakalaa. Yrityskoon mukaisissa tarkasteluissa pienistä kalastusyrietyksistä suurin osa kalasti ainoastaan ruokakalaa (73 %). Suurista yrityksistä 27 % kalasti vain ruokakalaa (luku 2.2).

Kalanviljelyssä lukumäärään perustuvat tulokset painoutuivat niin, että 36 % viljeli ainoastaan ruokakalaa, 50 % ainoastaan poikasia ja 14 % sekä ruokakalaa että poikasia. Yrityskoon mukaisissa tarkasteluissa pienistä kalanviljelijöistä suurin osa oli puhtaasti poikasviljelijöitä (67 %). Suurista viljelijöistä puhtaasti ruokalanviljelijöitä oli 47 % ja puhtaasti poikasviljelijöitä 27 % (luku 2.3).

Vientiä koskevien tulosten laskennassa on huomioitu vain vientiyritysten (11 % perusjoukosta) näkemykset. Viennin määrää ja vientihintoja koskevia tuloksia ei esitetä erikseen pienille ja suurille yrityksille vähäisen havaintomäärän vuoksi. Samasta syystä kalan vähittäiskaupan vientitietoja ei esitetä lainkaan.

Pienten yritysten osuus on perusjoukosta noin kolme neljäsosaa (76 %), joten niiden näkemykset korostuvat yritysmäärän mukaisesti painotetuissa tuloksissa (luvut 2.2–2.6). Vastavasti liikevaihdon painotetuissa tuloksissa (luku 2.1) korostuvat kaikkein suurimpien yritysten näkemykset voimakkaasti.

3.4 Tulosten luotettavuus

Otosasetelman laadinnassa ja otoksen kiintiöinnissä oli käytettävissä runsaasti taustatietoja perusjoukon rakenteesta, joten otanta voitiin suunnitella tältä osin tarkoituksenmukaiseksi. Peitovirhettä voitiin vähentää poistamalla otoksesta ylipeitto haastattelujen yhteydessä. Alipeiton suuruutta ei pystytty arvioimaan, mutta ilmeistä on, että rekisteristä puuttuu jonkin verran uusia yrityksiä. Toteutunut haastatteluaineisto vastasi tutkitun perusjoukon rakennetta varsin tarkasti. Tulosten tulkintaan pieni ali- tai ylipeitto ei vaikuta, sillä osituksen mukaiset painokertoimet korjaavat jakaumat perusjoukkoa vastaaviksi.

Yritysten vastausprosentti oli erittäin suuri (79,8 %). Lisäksi vastauskadon vaikutuksia voitiin tehokkaasti korjata käytetyillä menetelmillä (painotus, kalibrointi).

Otantavirheen suuruutta arvioitiin laskemalla yksittäisille mittareille 95 prosentin luottamusvälit toimialatasolla. Vastausjakaumien luottamusvälit olivat suuruusluokaltaan yleensä enintään +/- 5 prosenttiyksikköä. Ositetasoisissa tuloksissa vaihtelu voi olla jonkin verran suurempaa. Mittausvirheiden välttäminen oli keskeinen tavoite mittaristosuunnittelussa. Käytetyt mittarit noudattivat barometreissa yleisesti käytettyjä muotoiluja, ja vastausvaihtoehdot olivat yksinkertaisia. Lisäksi mittareiden toimivuus oli testattu esitutkimuksella yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa, mikä osaltaan vähensi väärinkäsityksistä aiheutuvien mittausvirheiden mahdollisuutta. Haastattelijoiden antaman palautteen mukaan vastaajat ymmärsivät kysymysten sisällön hyvin eikä tulkintaongelmia juurikaan esiintynyt.

Kalatalousbarometrin luotettavuutta ja käyttökelpoisuutta on myös tarkasteltu vertaamalla tuloksia Tilastokeskuksen tilinpäätöstilastoihin sekä muihin Suomessa tehtyihin suhdannebarometreihin (Veneranta ym. 2007).

Viitteet

- Ahvonen, A. & Honkanen, A. 1999. Kalatalouden tuotebarometrit. Esitutkimus. *Kala- ja riistaraportteja* 172. 33 s.
- Ahvonen, A. & Honkanen, A. 2000. Kalatalousbarometri 2000: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riistaraportteja* 185. 34 s.
- Ahvonen, A. & Honkanen, A. 2002. Kalatalousbarometri 2002: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riistaraportteja* 248. 28 s.
- Ahvonen, A. & Honkanen, A. 2003. Kalatalousbarometri 2003: Elinkeino ja kuluttajat. *Kala- ja riistaraportteja* 280. 23 s.
- Ahvonen, A. & Honkanen, A. 2004. Kalatalousbarometri 2004: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2004 – Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Kala- ja riistaraportteja* 310. 29 s.
- Ahvonen, A. & Honkanen, A. 2007. Kalatalousbarometri 2007: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2007 – Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Kala- ja riistaraportteja* 408. 28 s.

- Ahvonon, A., Honkanen, A. & Veneranta, L. 2008. Do fishery barometer reflect corresponding economic statistics? Teoksessa: *Proceedings of the 14th Biennial Conference of the International Institute of Fisheries Economics and Trade (IIFET), Achieving a Sustainable Future: Managing Aquaculture, Fishing, Trade and Development*, Nha Trang, Vietnam. CD.
- Ahvonon, A., Honkanen, A. & Veneranta, L. 2009. Kalatalousbarometri 2009: yritysten taloudelliset näkymät. *Riista- ja kalatalous – Selvityksiä* 8/2009. 28 s.
- Deville, J.-C. & Särndal, C.-E. 1992. Calibration estimators in survey sampling. *Journal of the American Statistical Association* 87: 376–382.
- Deville, J.-C., Särndal, C.-E. & Sautory, O. 1993. Generalized raking procedures in survey sampling. *Journal of the American Statistical Association* 88: 1013–1020.
- European Commission 1997. The joint harmonized EU programme of business and consumer surveys. Directorate-General for Economic and Financial Affairs. *European Economy. Reports and Studies No 6*. 231 s.
- Godenhjelm, P., Ahvonon, A. & Honkanen, A. 2000. Kalaväittämät puntarissa – havaintoja surveymittaamisen herkästä ja moninaisesta luonteesta. Helsinki, Tilastokeskus. *Hyvinvointikatsaus 4/2000*: 71–74.
- Godenhjelm, P., Honkanen, A. & Ahvonon, A. 2005. The peculiar logic of survey questions: Domestic food superiority is not equal to foreign food inferiority. *International Journal of Public Opinion Research* 17: 362–370.
- Honkanen, A. & Ahvonon, A. 2001. Kalatalousbarometri 2001: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2001 – Economic outlook of Finnish fishery enterprises. *Kala- ja riistaraportteja* 220. 28 s.
- Honkanen, A. & Ahvonon, A. 2003. Kalatalousbarometri 2003: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2003 – Economic outlook of Finnish fishery enterprises. *Kala- ja riistaraportteja* 279. 29 s.
- Honkanen, A. & Ahvonon, A. 2005. Kalatalousbarometri 2005: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2005 – Economic outlook of Finnish fishery enterprises. *Kala- ja riistaraportteja* 357. 29 s.
- Honkanen, A. & Ahvonon, A. 2006. Kalatalousbarometri 2006: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2006 – Economic outlook of Finnish fishery enterprises. *Kala- ja riistaraportteja* 380. 29 s.
- Honkanen, A., Ahvonon, A. & Veneranta, L. 2008. Kalatalousbarometri 2008: yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Economic outlook of Finnish fishery enterprises. *Riista- ja kalatalous – Selvityksiä* 10/2008. 28 s.
- Honkanen, A., Ahvonon, A. & Veneranta, L. 2010. Kalatalousbarometri 2010: yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Economic outlook of Finnish fishery enterprises. *Riista- ja kalatalous – Selvityksiä* 5/2010. 26 s.
- Olsen, H. 2002. The silence of numbers: a split-sample experiment concerning respondents' linguistic sensitivity in Danish survey studies. *International Journal of Social Research Methodology* 5: 293–312.
- Sudman, S., Bradburn, N.M. & Schwarz, N. 1996. *Thinking about answers. The application of cognitive processes to survey methodology*. Jossey-Bass Publishers, San Francisco. 304 s.
- Tourangeau, R., Rips, L.J. & Rasinski, K. 2000. *The psychology of survey response*. Cambridge University Press, Cambridge. 415 s.
- Veneranta, L., Honkanen, A. & Ahvonon, A. 2007. Kalatalousbarometri puntarissa. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia* 1. 32 s.
- Willis, G.P., DeMaio, T.J. & Harris-Kojetin, B. 1999. Is the bandwagon headed to the methodological promised land? Evaluating the validity of cognitive interviewing techniques. Teoksessa: Sirken, M.G., Hermann, D.J., Schechter, S., Schwarz, N., Tanur, J.M. & Tourangeau, R. (toim.). *Cognition and Survey Research*. John Wiley & Sons, New York, s. 133–153.

JULKAISIJA

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Viikinkaari 4

PL 2

00791 Helsinki

Puh. 0205 7511

www.rktl.fi